

Messerschmid

1787

V I R O
AMPLISSIMO IVRECONSVLTISSIMO
DOCTISSIMOQVE
GOTTLOB CHRISTIANO
KLÜGEL

IVRIS VTIVSQVE DOCTORI
IVRIDICI IN ACADEMIA VITEMBERGENSI ORDINIS
ASSESSORI ORDINARIO ET VITEMBERGENSIS
SENATVS SYNDICO

OCCASIONE ANNI QVINQVAGESIMI

Q V O

A. D. IIII. IAN. CIOIOCCXXXVII

SVMMS IVRIVM HONORIBVS

DECORATVS EST

IVRECONSVLTVM SCHOLASTICVM

GRATVLAVNDVS OFFERT

M. IO. CHRITIANVS MESSERSCHMID
CIVICAE SCHOLAE RECTOR.

VITEMBERGAE

LITERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRREI.

De Actorum scholae

V I R O
AMPLISSIMO IURECONSULTISSIMO
DOCTISSIMO V O V E
GOTTLOB CHRISTIANO
K L Ä G E L

PHILIPSIENSIUM ACADEMIAE
ASSOCIATI CAENAE ET ALTISSIMO
HONORE

PHILIPSIENSIUM ACADEMIAE
ASSOCIATI CAENAE ET ALTISSIMO
HONORE
PHILIPSIENSIUM ACADEMIAE
ASSOCIATI CAENAE ET ALTISSIMO
HONORE
PHILIPSIENSIUM ACADEMIAE
ASSOCIATI CAENAE ET ALTISSIMO
HONORE

Handwritten signature or note in the bottom right corner.

SECVNDVM, propitio numine, concelebras, AMPLISSIME VIR, academicum iubelaem. Alterum fuit, quo anno saeculi huius tertio et tricesimo, Martii die tertio, rectore GEORGIO FRIDERICO SCHROEERO, sacrarum litterarum doctore et professore, ordinis sui seniore, et tum temporis decurione, alumnorum regioelectoralium ephoro, inter academiae nostratis ciues relatus fuisti. TIBI fortasse soli tam felici contigit esse, vt ex centum et quatuor, qui ciuium academicorum numero, hoc SCHROEERO rectore, inserti fuerunt, solus superstes fueris, qui, rectore FRIDERICO GVILIELMO DRESDE, sacros. theologiae doctore ac professore publico ordinario et alumnorum electoral. ephoro, saeculi huius anno octogesimo tertio, tertio Martii die, denuo huic studiorum vniuersitati nomen dares. Interea vix, ac ne vix quidem continere me possum, quin funestam, vt olim TVI, sic etiam mei WEICKHMANNI memoriam recolam. Hic quidem vir rectore eodem nostrae academiae nomen dedit, quo quoque numquam non vsus familiariter fuisti, at duobus tamen TE annis minor nato amplius, quam decem superuixisti annos. Alterum iubelaem academicum est, quo die IIII Ianuarii quinquaginta annis ante ab iuridico nostrate ordine summos iuris vtriusque honores tulisti *).

A 2

Vtinam

a) Ita legimus in actis academicis praesidente AVGVSTINO LEYSERO, 1799 CXXXVII p. 62; D. IIII. Ian. P. P. O. dissertationem iuridicam de
vi

Vtinam id felicitatis genus pari fratrum nobili, LEONHARDI LVDOVICI, pariter ac GODOFR. LVDOVICI, ex Menckenia gente, consanguinitatis nunc TECVM vinculo copulata, contigisset, quorum alter a. d. XXVIII Iun. alter a. d. XII. Iul. eodem anno, ordinis decreto, summis in iure honoribus ab patre, GODOFR. LVDOVICO, cohonestati sunt! Verum TIBI licet esse tam fortunato, vt optimus quisque TIBI acclamet: Haec dies est, quam sperauimus, nacti sumus, vidimus. Acclamant filius vnicus, vitam TVAM exprimens ac consuetudinem, gener TVVS cum prole sua, TVIS ex filia nepotibus, deliciis suauissimis, necessitudines florentissimae. Acclamat ordo, qui quinquaginta annis ante, TE iurium doctorem declarauit, et cui iam in sententiis dicundis assides. Acclamat ordo senatorius, qui primum TE suum in ordinem cooptauit, atque in quo per triginta fere annos syndici, quem iureconsulti latine actorem nominant, ^{b)} munere fungeris. Tandem et ego huic rarissimo laetandi argumento ob bina academica iubelaea acclamo. Summum numen vltiorem tranquillae et ad munera TIBI demandata rite suslinenda idoneis animi ac corporis viribus praeditae vitae vsuram TIBI tribuat, vt fatiscentem, quae iam iam ingrauescit, atque in cineres defluentem fenestram ab omnibus, quibus conspata esse assolet, molestiis vacuum in dulcedine animi quiete agere valeas, nec nisi annis onustus et extremo confectus senio, placida morte occumbas. Ita DEVS TE ordinibus cum iuridico, tum senatorio, iustitiae iuxta et litteris, familiae ac nobis clientibus seruet perpetuoque contra funestos quosuis casus firmet.

IN iureconsultorum apud moratiores gentes honoribus et auctoritate describendis amplius, copiosus, grauis, ornatus est IO. MATTHIAS GESNERVS, in monumento, Gottingensium antecessori, TOBIAE IACOBO

vi publica tuitus est Gottlob Christianus Klügel, Cygnea-Misnicus, 4 pl. quam panegyricum indixit Gebhardus Christianus Bastinellerus, P. P. O. seripione publica, qua, si testator alterum instituerit heredem, alteri vero vsufructum totius hereditatis, vel

omnium bonorum, ligauerit, creditorem hereditarium utramque, eodem libello, simul in ius vocare posse, probatum iuit, 2½ pl.

b) Conf. C. A. DYKERI opuscula varia de latinitate iuriconsultorum veterum, pag. 404, 11.

IACOBO REINHARTHO, huius nomine vniuersitatis collocato ^{c)}. In his praesertim Romani bene instituerunt atque sapienter, vt dignitate summa essent atque auctoritate, qui Themidos sequebantur castra, et vel ius dicerent, vel leges interpretarentur, vel legum proferrent sententias, vel causas in iudicio agerent. ^{d)} Quam ob rem multorum apud hos leguntur elogia, quibus horum iuris societatem cumularunt peritorum, quo non solum eorum nobis satis superque confirmarent auctoritatem, verum quoque vtilitatem. **ROMVLII** nepotum disertissimus, **CICERO**, cuius iurium scientiam olim noster **BROKESIVS** eximie collaudat ^{e)}, satis pronunciat grauit, sine dubio iuris scientis domum ciuitatis oraculum omnis esse, ^{f)} similitudine ab pythio **APOLLINE** petita. Nemini profecto, qui vel romanorum antiquitatis primis, vt aiunt, degustauit labris, poterit ignotum esse, variis nominibus, iisdemque splendidissimis, iuris olim consultos honestatos fuisse, quae dignitatem eorum extollunt pariter ac splendorem. Ab eodem oratore viri summi ^{g)}, amplissimi ^{h)}, eruditissimi ⁱ⁾, ab **IUSTINIANO** ^{k)} magnifici atque illustres salutantur, apud **LAMPRIEIVM** ^{l)} peritissimi, ritissimi,

A 3

^{c)} in eius biographia academica **gotting.** **IER. NIC. EYRINGI** studio edita Hal. MDCCCLXVIII. vol. I. p. 63.

^{d)} de dignitate iurisconsultorum atque auctoritate apud Romanos egit **I. G. HEINECCIUS** in antiquit. rom. p. 65 seqq.

^{e)} in disertat. de **CICERONE**, iuris ciuilibus teste atque interprete, speciatim de **CICERONE ICTO**, Vitemb. 1738. de **CICERONE**, iuris ciuilibus teste ac interprete, speciatim in suis de inuentione libris, ib. 1739, de **CICERONE**, iuris ciuilibus teste ac interprete, speciatim in primo de oratore libro, a cap. 1. vsque ad cap. 38. ib. 1741 habitis.

^{f)} de orat. L. I. c. 45. Ad quem locum **STREBAEVS** ita commentatur: Magnifica similitudo est, ex eo ducta, quod vt **APOLLO**, sic et Iurisconsulti

respondere dicantur. Et pulcre ducitur exemplum a **Q. MUTIO**, non solum quia perquam consultus erat et senex, ac summorum hominum splendore celebratur, sed etiam, quod hominis praefens maiestas **SULPICIVM** et **COTTAM** mouere posset. Addit **HARLESIVS CICERONEM** pro **MURAEANA** c. 9. **HEINECCIUM** antiqq. rom. §. 33. libr. I. tit. 2.

^{g)} de legibus, L. I, c. 4.

^{h)} de orator. L. I, c. 45.

ⁱ⁾ l. c. c. 39.

^{k)} Prooem. instit. §. 3.

^{l)} in **ALEXANDRO SEV.** cap. 68, et cap. 15. de hoc imperatore ita scribit. Leges de iure populi et fisci moderatas et infinitas sanxit, neque vllam constitutionem sacrauit, sine viginti iuris peritis et doctissimis et sapientissimis viris, iisdemque disertissimis, non minus

ritissimi, doctissimi, splendidissimi, clarissimi a VALERIO MAXIMO^{m)}. Praeterea perspicuum est constatque inter omnes, in imperatorum versantes aulis iure consultos, excellentissimos, illustres, ⁿ⁾ magnificos, amplissimos salutatos fuisse, quamvis sequentibus temporibus hi tituli, aliis, minoris etiam hominibus dignitatis impositi fuerunt ^{o)}. His adde nomina, quibus iurium scientissimi viri in corpore iuris decorati sunt, vt, aduocatorum, iustitiae sacerdotum ^{p)}, togatorum, scholasticorum, oratorum, disertissimorum ^{q)}, clarissimorum, clarissimorum eloquentiae numinum, patronorum, patronorum causarum, et quae neque cassa, neque inania esse, pluribus ADR. STEGERVS exposuit ^{r)}, vt C. F. WALCHIVS iuris consultum antecessorem ex variis iuris ciuilibus veterumque auctorum libris descripsit.

Ex his nobilibus, iurium datis interpretibus, cognomentis scholastici eximere, et, quid sibi velit, meditari mihi in praesens est. In primis Stoicorum imitaturi morem, vnde vocabulum ductum sit, studio exquirere volumus. Quod ex graecia petendum esse, atque ex nomine, eodemque graeco, σχολη, id quod bene exponit AVSONIVS, canens,

— Graio nomine schola dicta est, ^{s)}

Iusta laboriferis tribuantur vt otia musis ^{t)}:

flexum

minus quinquaginta, vt non minus in consilio essent sententiae, quam senatusconsultum conficerent, et id quidem ita, vt iretur per sententias singulorum ac scriberetur, quid quisque dixisset, dato tamen spatio ad disquendum, cogitandumque, priusquam dicerent, ne incogitati dicere cogerentur, de rebus ingentibus.

^{m)} Lib. VIII. c. 12.

ⁿ⁾ De hoc vocabulo agit C. F. WALCHIVS in libro, iurisconsultus antecessor, §. XXVIII.

^{o)} Heic loci commendamus I. P. DE LVDWIG vitam IUSTINIANI M. C. VIII. p. 181 et G. L. BAUDIS I. diff.

de titulis viri illustris, spectabilis, clarissimi, magnifici, excellentissimi, et amplissimi, olim aulicis, nunc etiam scholasticis, Lips. 1706 habitam, qua XXVI Maii eiusdem anni iura magistri sibi adseruit ac priuilegia.

^{p)} quid valeant, explicauit I. I. BOSIVS in comment. de iurisconsultis, sacerdotibus iustitiae, Lips. 1739.

^{q)} quid sibi hic titulus velit, descripsit C. F. WALCHIVS l. c. §. XXVII. et C. A. HEVMANNI praef. H. CONRINGI antiquit. academic. praemissam. pag. XVII.

^{r)} in progr. de nomine aduocatorum honorificentissimo, Lips. MDCCCXXXV.

^{s)} Id. XXXII, 6.

flexum constat. Interea hoc vocabulum in hebraeorum intrusum fuisse sermonem, atque ab syro interprete retentum, CAMPEGIVS obferuauit VITRINGA ¹⁾), apud quos cum *יִשְׁרָאֵל*, tum *יְהוּדָא* legitur. Quare non est causa, cur cum hildesienſium ſacrorum antiſtite REIMANNO ²⁾), tum graiorum *σχολην*, otium, tum latinorum ſcholam, ab hebraeorum *יִשְׁרָאֵל*, ſepulcro deriuemus, addita hac cauſa, quia ſepulcrum locus eſt, in quo ab omnibus quieſcimus negotiis, ſcholam vero frequentare, mortalium quilibet tenetur. Praeterea idem ille REIMANNVS ³⁾ ADAMO TRIBBECHOVIO ⁴⁾) adſtipulatur, poſt ARISTOTELIS obitum, THEOPHRASTI aeuo, ſcholae vocabulum ad ſapientum gymnafia primum translata, adfirmanti. Nonnihil antiquius videtur, ſi ſcholae reſpicias praefecturam, non THEOPHRASTE aetatem. Etenim cynicus DIOGENES EVCLIDIS *σχολην*, propterea quod ad litigioſas duceret diſputationes, *χολην*, bilem, vocauit ⁵⁾). Verum SOCRATIS diſcipulus, atque PLATONIS aequalis EVCLIDES fuit, inter quos et THEOPHRASTVM ARISTOTELES interiectus eſt. Idem DIOGENES gallum pennis denudatum *εις την σχολην* in PLATONIS ſcholam attulit; hic, ait, PLATONIS homo eſt ⁶⁾). Accedit, quod, quem ARISTOTELES ad Macedoniae regem, PHILIPPVM, vt ALEXANDRVM inſtitueret, profectus eſt, XENOCRATES *σχολαρχης της εν Ακαδημια σχολης*, academicae praefectus ſcholae fuit ⁷⁾). Ipſe etiam ARISTOTELES, XENOCRATEM imitatus, *εν τη σχολη* leges tulit ⁸⁾). Obiit PLATO olympiade CVIII, THEOPHRASTVS XIII, ARISTOTELI in ſcholae ſucceſſit regimine ⁹⁾), at illorum tamen vixit temporibus, quippe qui quoque audiuit PLATONEM ¹⁰⁾). Antea vero loco nominis *σχολης λεσχων* vocabulum adhibatum fuiſſe, APOSTOLIVS confirmat ¹¹⁾), *το παλαιον*, ait, *αι κειθερα οι τοποι, εν οϊς ειωδασι αθροιζομενοι φιλοσοφειν λεσχαυ εκαλουοντο*.

¹⁾ in ſynagoge vetere, p. 137.

²⁾ in notis lexico STOCKII hebraico adſcriptis.

³⁾ in introduct. in hiſtor. vocabulor. L. L. haecenus neglectam ab eruditis et pro re deſperata habitam, p. 98.

⁴⁾ de doctioribus ſcholasticis, pag. 7.

⁵⁾ DIOGENES laert. L. VI. ſ. 24.

⁶⁾ DIOGENES VII, 40.

⁷⁾ Id. V, 2.

⁸⁾ Id. V. 4.

⁹⁾ Id. III, 2. V. 36.

¹⁰⁾ Id. V. 36.

¹¹⁾ apud TRIBBECHOVIVM pag. 7. ex SVIDA ſub voce *λεσχη*.

το' οὕτω Φησι καὶ Ἰερὸκλῆς ἐν πρώτῃ Φιλοσοφούμενων. Cum apud Graecos, tum apud Romanos moris fuit, locos quosdam, vt, prata amoenissima, hortos, porticus, pylas, stationes, thermopylas, tabernas, tonstrinas, thermas, balnea, basilicas, omnia theatra ε), officinas aerarias frequentare atque variis de rebus tempus ibi fallere sermocinando. Λεσχάς ΜΟΣΧΟΡΥΛΥΣ ἠ) dicit, δημοσίους τινὰς τοποὺς οὕτως ἐλεγον ἐν Ἀθηναίς, ἐν οἷς ἐκαθίζοντο, πολλὴν σχολὴν ἀγοντες. PROCLVS in hunc HESIODI versum

παρ' δ' ἰδι, χαλκίον θάκον καὶ ἐπ' ἄλεα λεσχὴν

sic commentatur: τοὺς ἀλεενοὺς οἶκους οἱ πενήτες κατελαμβάνον, ἐν οἷς συγκαθήμενοι ἐν λαλίαις ἦσαν ἄηλον καὶ ὅτι λεσχάς ἐκαλοῦν τοὺτους: καὶ γὰρ ἐν Ἀθηναίς ἦσαν τοιοῦτοι τοποὶ, καὶ ἀνομαζόντο λεσχαὶ ἐξήκοντα καὶ τριακοσίαι, καὶ ὅτι ἐδράτο τινὰ θεσμίαι περὶ αὐτοὺς, ἵνα οἱ λόγοι γίνωνται τοῖς συνοῦσιν ἐπωφελείς. Philosophos ac rhetoricae peritos artis in his sese aedibus, aut cum aliis sui viris ordinis, aut cum eorum adfectatoribus congregasse, ex HIEROCLE SVIDAS in voce λεσχὴ refert. De poetis vnicum sufficit repetere de HOMERO exemplum, qui Cumam reuersus, ciuitatem celeberrimam, in senum passim conuentibus, carmina sua, quae fecerat, secum habuit, recitauit, colloquiique suauitate, auscultantes in sui admirationem rapuit, et quum eorum viderit adplausum, eisdem eisdem oblectare carminibus, pergere non dubitauit. Quamquam, vt musis, ita et poetis et his conuentibus APOLLO praeses ac deus praefuit tutelarior, quare factum est, vt λεσχηνόριος, λεσχηνόριος, λεσχηνόριος cognominatus sit, at, VULCANIO auctore, tamen nescio, qua temporis et vsus communis iniuria hi conuentus in vitium abierunt, cuius causam PHIL. MELANCHTHON eam esse fatetur i) quoniam inter tunc temporis philosophos ipsos de rebus leuissimis plerumque agitabatur.

VERVM

g) IUVENALIS Sat. XI. 4.

h) περὶ σχολῶν p. 72.

i) in enarrationibus in HESIODI ἔργα καὶ ἡμέρας p. m. 104. De his leschis legantur scriptores ab I. C. WOLFFIO in curis philol. et crit. ad Astuum XVII,

comm. XXI, citati, interpretes AELIANI ad var. histor. II, 34. ROVSIVS in archaeol. attica I, 3. EZECH. SPANHEMIVS ad CALLIMACHI epigr. II, 3. DION. PETAVIVS ad THEMIST. AEGID. MENAGIVS ad LAERTIVM, p. 25. IS. CASAVBONVS ad THEOPHRASTI

VERVM de leſchis fatiſ, nunc ad ſcholas, in earum ſubrogatas locum. Haſ ex graecis proueniſſe, AVSONIVS docuit, apud quos otium, vti verbum *σχολαζω* otari denotat, nec ſemper inertem et prorfus otioſam laboriſ ceſſationem, quid? quod hanc ipſam paullo infrequentius, ſed potius circumſpectam tantum ab hoc illoue negotio vacationem iunui, ex formulis, ex PLATONE, HESYCHIO, HERODIANO, ab SVIDA, aut ſaltem ab ſeptemviriſ baſileenſibuſ excerptiſ atque repetitiſ colligimus. Adde tantum AELIANVM, apud quem legimus relatum ^{k)}, Siciliae tyrannum, HIERONEM, litteratiſſimum fuiſſe, quum otium, quod ei corporiſ imponebat imbecillitaſ, doctorum hominum ſermonibuſ audiendiſ tribueret. Idem de latinorum otium et otari cenſendum eſt, apud quos idem valent, et, nec plane nihil, aut prorfus male agere, ſed potius rite, et, vti par eſt, otium collocare, et requiem ſignant. Sic de PVBLIO SCIPIONE, teſte CICERONE ^{l)}, CATO ſcripſit, eum dicere ſolituſ fuiſſe, numquam ſe minus otioſum eſſe, quam cum otioſuſ eſſet. Iterum CICERO de ſe atque de aliis pronunciat: otioſi ſumus, et iis de rebus agimus, quae ſunt etiam negotiis antepoſenda. Sic, vt alioſ latinoſ omittam, cumanum muſarum oſ, PLINIVS ad SVRAM: et mihi diſcendi, et tibi docendi, facultatem otium praeſebet (ep. 27, VII), ad MINVTIVM FVNDANVM: o rectam ſinceramque vitam, o dulce otium, honeſtuſque, ac paene omni negotio pulcriuſ! — te ſtudiis vel otio trade. Satiuſ eſt enim, vt ATTILIVS noſter eruditiſſime ſimul et facetiſſime dixit, otioſum eſſe, quam nihil agere, (ep. 9, I). Quare factum eſt, vt ab graiorum *σχολη*, atque latinorum ſchola eruditorum multi voluminibuſ ſuis nomen indiderint. Si PLVTARCHVſ NICANDRO opuſculum *περι ακουειν* dicat, *την γενομενην μοι σχολην περι του ακουειν απεſαλκααι ſοι*, ſcribit. ^{m)} Quod ad latinoſ, otium nobiſ fecit I. H.

A S E E-

PHRAſTI characteres ethic. *περι αδολιſχιαſ*, I. G. GRAEVIVS et IO. CLERICVſ ad HESIODI *εργ. και ημερ.* v. 49. I. D. WOLF comment. de leſchis, lociſ ob conuentum veterum graecorum celebratiſ. Hal. 1755.

k) V. H. XV. *επει δε αυτη ſυνινηχθη ιησω, μουſικωτατοſ αιδρωτων εγενετο,*

την σχολην την εν τηſ αγωγιαſ οὗ ακουεματα πεκαιδυμενη καταθεμενοſ.

l) Offic. L. III. cap. 1.

m) DIOGENES LAERTIVS L. X. in vita EPICVRI ſegm. 26. *Διογενηſ τε ο ταρſειν, ο ταſ επιλεκτουſ ſχολαſ ſυγγραψαſ.* STRABO L. XVI. *πλουτιωδηſ*

B

T

A SEELEN, quippe qui in peculiari commentariolo hos libros descripsit ^{m)}). Ab hoc otio scholae nomen repererunt, quae, uti HADRIANVS VALESIVS ^{o)}) eleganter inquit, generaliter aedificia dicuntur, ubi conuenire solent homines plurimi, aut studendi, aut praestolandi, aut conferendi, aut alterius rei gratia. Si quis vero est, quem offendat, scholas ab otio desidiaque nominatas esse, uti TH. HOBBSIVS, impius scholarum hostis, ^{p)}) tradit, illi respondeat FESTVS ^{q)}). Scholae, inquit, dicuntur non ab otio et vacatione, sed quod caeteris rebus omiffis liberalibus studiis vacare pueri debent. Harum vero scholarum quae fuerit ratio, QVINCTILIANVS vna cum SENECA ac CICERONE exponunt. Etenim ille ^{r)}): studia sapientiae iam in actu suo atque in hac fori luce versantur, sed in porticus et gymnasia primum, mox in conuentus scholarum recesserunt. Iste ^{s)}): Haec nobis praecipere ATTALVM memini, quum scholam eius obsideremus, et primi veniremus, et nouissimi exiremus, ambulantem quoque illum ad aliquas disputationes euocaremus non tantum paratum discitentibus, sed obuium. Idem, inquit, et docenti et discenti debet esse propositum, ut ille prodesse velit, hic proficere. Hic tandem ^{t)}): Hic quum vterque me intueretur, seseque ad audiendum significarent paratos, primum inquam deprecor, ne me tamquam philosophum putetis scholam vobis aliquam explicaturum, quod ne in ipsis quidem philosophis magnopere vniquam probaui. Quando enim SOCRATES, qui parens philosophiae iure dici potest, quidquam tale fecit? eorum erat iste mos, qui tum sophistae nominabantur, quorum e numero primus est ausus LEONTINVS GORGIAS ^{u)}) in conuentu poscere quaestionem, qua de re quis vellet audi-

τε ενινο κα' Διογηνε των περι πολιζων των κα' σχολας διατιθιμιναι ευφως. PLVTARCHVS περι πολυπραγμ. Πολλα κα' καλα θεματα κα' ακουσματα κα' σχολας κα' διατριβας παρελθοντες. CICERO tusc. quaest. I, 4. Itaque dierum quinque scholas, ut graeci appellant, in totidem libros contuli.

ⁿ⁾) sub titulo, otia absque otiiis, h. e. schediasma de libris, otiorum nomine insignitis, Lubec.

^{o)}) ad AMMIAN MARCELLINVM, libr. XIII. p. 33. et libr. XXV. p. 442. edit. parif. fol. 1681.

^{p)}) in Leuiath. c. XXXXVI. p. 314. edit. amstelod. 1668.

^{q)}) p. 212.

^{r)}) p. 1058, edit. Burmann.

^{s)}) epist. CVIII.

^{t)}) de finib. bonor. et malor. I. II. p. 46. edit. wippel.

^{u)}) de hoc, cum philosopho, tum oratore,

re. Audax negotium, dicerem impudens, nisi hoc institutum postea translatum ad philosophos nostros esset — ARCESILAS instituit, ut ii, qui se audire vellent, non de se quaerent, sed ipsi dicerent, quod quum dixissent, ille contra, sed qui audiebant, quoad poterant, defendebant sententiam suam. Apud caeteros autem philosophos qui quaesivit aliquid, tacet, quod quidem iam fit etiam in academia. Ex his locis ad testimonium citatis, adparet, scholam significare et locum, quo discendi docendique causa conuenerunt, et ibi habitas disputationes, et sectam. Atque hanc significationem etiam iuris adoptarunt consulti. Etenim PLINIUS secundus *) CAIVM CASSIVM LONGINVM cassianae scholae principem ac parentem nominat, id quod etiam de aliis iure consultorum familiis dicitur, ut, de procleiana, irneriana, accursiana, bartolina, cuiaciana, ramistica. Quoniam ille fuerint, docent, qui iuris historiam scientiae contexuerunt, ex quibus, etenim eorum numerus grandis est, i. s. BRVNQVELLVM testem laudo. Sicuti etiam conuentus sapientiae atque exercitationes, ex graiorum consuetudine, scholarum nomen acceperunt, ita loci, quibus ius docetur, idem sunt nomen indepti. Floruerunt iurisprudentiae scholae Beryti, Constanti-nopoli, Romae conditae. Floruerunt scholae bituriensis, tholosana, parisiensis, bononiensis, quas, praeter laudatum BRVNQVELLVM, I. V. GRAVINA 2), I. G. HEINECCIUS 3), I. N. FVNCIUS a), descripserunt.

SCHOLAE vocabuli virtute exposita, sub scholastici voce quae sit subiicienda potestas, nunc exquirendum est. Neque altius repetendam esse, C. A. HEVMANNVS b) putat, propterea quod vox est CICERONIS aeuo iunior, QVINCTILIANI vero aetate celebratissima et vsus quotidiani. Verum quoque apud L. ANNAEVM SENECAM, T. PETRONIVM ARBITRVM, C. CORNEL. TACITVM, C. PLINIVM

B 2

CAE-

oratore, duabus prolusionibus commentatus est I. G. HAVPTMANNVS, Gerae MDCCCL.

x) ep. XXIII. libr. II.

y) in origin. iuris ciuil. p. 101.

z) in syntagm. antiquit. roman. p. 32 et 255.

a) in vegeta L. L. senectute, p. 407. Adde AEG. MENAGII iuris ciuilis amoenitates pag. 132 H. CONRINGI antiquit. academ. p. 18. 230. 21 edit. C. A. HEVMANNI.

b) in praef. A. TRIBBECHOVI de doctoribus scholasticis libro praemissa pag. VI.

CAECILIUM secundum minorem, C. SVETONIUM TRANQVILLVM, A. GELLIVM legitur, abs quibus fortasse auctores, quos patrum veneramus titulo, petierunt. Vti ab schola scholasticus genus ducit, ita, quidquid cum litterarum ludo commercium habet, declarat. ARBITER ingentem scholasticorum turbam in porticum venientem vidit ^{e)}, quid hic sibi valet, quam multitudinem puerorum aut iuuenem scholas frequentantium? Huic eandem vim vocabulo attribuimus, apud FABIVM legentes ^{d)}: cognoscere, et praecepta viuendi perdiscere, et in foro nos experiri potuimus, dum scholastici sumus. Idem FABIVS hanc de rebus, quae in scholis explicantur, adhibet vocem, vt de scholastica materia ^{e)}. Ita PLINIVS scholasticam legem ^{f)} explicat, quod, CELLARIO interprete, forsitan vsu scholarum receptum fuit, vt vnus tres fabulas aut controuersias daret, siue magister ad elaborandum, siue discipulus, quem ordo tangebatur, elaboratas, tamquam specimen ingenii atque industriae. Scholae quoniam officinae sunt, ex quibus eruditi prodeunt, scholasticus quoque litteris deditum notat. TRANQVILLVM, qui emere agellum vult, scholasticum nominat PLINIVS ^{g)}. Sic etiam IO. VORSTIVS scholasticum eruditum, litteratum, bonorum auctorum non expertem interpretatur, si SVLPITIVS SEVERVS scribit: scholastice, Galle, defendis gentem tuam — quia scholasticus es — cum sis scholasticus, hoc ipsum quasi scholasticus artificiose facis — sedebat MARTINVS in sellula rusticana, vt est in vsibus feruulorum, quas nos rustici galli tripetias, vos scholastici, aut certe tu, qui de graecia venis, tripodas nuncupatis ^{h)}. In primis, qui eloquentiam, et docet, et exercet, scholastici titulus adscribitur.

DE

^{e)} in satyr. pag. 5; conf. WOVVERIVM ad h. l.

^{d)} p. 1110 edit. P. BURMANNI, qui quidem in lectionum varietatibus colligendis multus est, at omisit tamen, quam I. M. GESNERVS in nouo linguae latinae thesauro protulit. Hic ex MS. pro viuendi dicendi legi mauult.

^{e)} pag. 980.

^{f)} ep. XX. lib. II.

^{g)} ep. XXIII. lib. I. In editione

harum epistolarum rarissima, Neapoli cccccclxxvi typis expressa, quam bibliotheca ienenis academica asseruat, et quam C. B. LENGNICH, geodanensium orator sacer in Vol. I. part. II. neuer Nachrichten zur Bücher- und Münzkunde p. 135 descripsit, scholasticus legitur.

^{h)} in eius editione omnium, quae exstant, SVLPICII SEVERI operum, Lips. 1703. pag. 291, 429.

DE scholastico, docente eloquentiam, agit, auctor dialogi de oratoribus seu de causis corruptae eloquentiae. At nunc, ait, adolescentuli nostri deducuntur in scenas scholasticorum, (qui rhetores vocantur. ⁱ) Alio loco rhetores et scholasticos coniungit ^k). Rhetoris atque oratoris voces idem valere, ERASMVVS existimat SCHMIDIVS ^l), adeo, vt illa sit graeca, haec vero romana, nullaque inter rhetorem atque oratorem debeat admitti differentia. Aliter LAVRENTIVS VALLA ^m): Orator, qui causas orat vel in iudiciis, vel in concionibus, qui graece dicitur ῥητορ, id est, rhetor. Nos tamen rhetorem professorem rhetoricæ vocamus, non oratorem. Mirorque cur in hoc tam facili perulgatoque nomine exponendo VICTORINVS errauerit. Declamator est, qui studens apud rhetorem, in conuentu scholasticorum fictam causam orat, id agens, vt in veris postea causis possit orare. Ipse quoque rhetor, et quicumque alius etiam extra scholam hoc ipso genere vitur, siue vt alios, siue vt se exerceat, declamator vocatur. Nonnumquam tamen more graeco reperimus poni, vt CICERO lib. 2 de natura deorum. Haec quum CORTA dixisset, tum VELLEIVS ego inquit incautus, qui cum academico et eodem rhetore congregi conatus sum. Nam neque indisertum academicum pertimuissem, neque sine ista philosophia rhetorem, quamuis eloquentem, rhetorem dixit vel oratorem, vel rhetoricum. Haec VALLA. Quantum inter vtrumque intersit, cum rhetorem, tum oratorem, G. quidem I. VOSSIVS docet ⁿ). At I. G. WALCHIVS ^o) monet, inueniri, quod haec diuersa nomina non omni tempore tam sollicitè fuerint obseruata. Quamuis enim a prima litterarum aetate aliud egerit rhetor, aliud vero orator, tractu tamen temporum exsisterunt quoque, qui non solum doce-

B 3

bant,

ⁱ) c. XXXV. De huius dialogi auctore magna doctissimorum inest certatio. C. TACITO eum eunt adscriptum PITHOEVS, SALINERIVS. Ex contrario contendunt B. RBENANVS, LIPSIVS, PICHENA, VOSSIVS, BERNEGGERVS, BVCHNERVS, FABRICIVS. Horum vltima triga vna cum LIPSIO QVINCTILIANO adiudicant. Conferatur I. DE CARLENCAS Ver-

such einer Geschichte der schönen und andern Wissenschaften, P. I, p. m. 32. atque ibi I. E. KRAPPel nota.

^k) c. XXXXII.

^l) obseruat. ad PINDARVM Pyth. § 9. p. 191.

^m) elegant. L. III. c. LXXXI.

ⁿ) de natura et constitutione rhetorices, cap. I.

^o) in parergis academicis, pag. 112.

bant, sed et in concione perorabant declamabantque. Sic **CVRIVS FORTVNATIANVS** ^{p)}: oratoris officium est, bene dicere in ciuilibus quaestionibus et persuadere, quatenus rerum et personarum conditio patiatur. Sic **MARIVS VICTORINVS** ^{q)} rhetor est, qui docet litteras, atque artis traditor est eloquentiae. Orator est, qui in causis priuatis ac publicis plena ac perfecta vitur eloquentia. Sic **SVETONIVS** ^{r)}: veteres grammatici et rhetoricam docebant. Sic **PLINIVS** de **VALE- RIO LVCINIANO** ^{s)}: Praetorius hic modo inter eloquentissimos causarum actores habebatur: nunc eo decidit, vt exsul de senatore, rhetor de oratore fieret. Itaque ipse in praefatione dixit dolenter et grauitus, quos tibi fortuna ludos facis? facis enim ex professoribus senatores, ex senatoribus professores. Tandem auctor dialogi de causis corruptae eloquentiae ^{t)}: Horum autem temporum disertis, caussidici, et aduocati, et patroni, et quiduis potius quam oratores vocantur. Quem ad modum nos dicendi modo oratorem peritum esse, sed etiam virum bonum, **QVINCTILIANVS** ex **CATONIS** mente ^{u)} praecipunt et **CVRIVS FORTVNATIANVS** ^{v)}: ita romanae iuuentuti, quae ita sese eloquentiae tradidit studio, vt laudem ex ea sola famamque reportatura videretur, eiusmodi eligebatur praeceptor, cuius scholae seueritas, pudor in primis castitas constat, et abs quo mores primum, mox eloquentiam discit, quae male sine moribus discitur, ^{w)} vt **PLINIVS** ^{x)} **CORNELIAE HISPULLAE** auctor suasorque est. Hoc praeceptore romani iuuenes sua ingenia varia exercuerunt in eloquentiae studio. Aut tradebant ficta, vt, progymnasmata, declamationes, aut vera, vt orationes.

p) in artis rhetoricae scholasticis p. 53. in antiqu. rhetor. latin. secundum c. **CAPPERONNERI** edit.

q) in exposit. in primam rhetor. ci- CER. p. 103. collect. laudatae.

r) cap. IIII. de illust. grammat.

s) ep. XI. lib. IIII.

t) viros eruditos, adolescentibus omni litterarum genere erudiendis operam suam locantes professores appetere, **SVETONIO** lollemne esse. **C. A. HEVMANNVS** in praefat. A. **TRIBBECHOVI** libro de doctoribus

scholasticis praemissa pag. VII confirmat.

u) cap. I.

v) hanc **QVINCTILIANI** finitio- nem exposuit **M. J. F. BRACHT** in disp. Ienae MDCCCXXXIII habita de oratore bono viro, et **IO. BÜCHERVS** in epistola ad **G. C. BASTINELLE- RVM** de oratore, viro bono, Viremb. MDCCCLII edita.

w) l. c.

x) ep. III, lib. I.

tiones. Iuuenum minora exercitia *προγυμνασματα*, quae latini primordia dicendi, dicendi elementa vocant; maiorum ac prouectionum erant declamationes. Declamandi genera tria fuerunt apud praeceptores pro tribus causarum generibus, etenim vel panegyricae erant declamationes, quae in demonstratio, vel suasoriae, quae in deliberatio, vel controuersiae, quae in iudiciali genere versabantur. A declamationibus suasoriis faciebant auspiciam, quia huiusmodi argumenta habentur facilia ¹⁾, sed controuersiae dignae erant maturo iudicio, in quibus et sententiarum acumen, et exquisitus quidam ornatus adhibebatur. Rhetor exedram conscendebat, ut sedens ad delectationis aucupium praefationem haberet, qua sibi auditorum conciliaret animos. Postea poscebat controuersiam et proposita materia vel arbitrio proprio delecta, causae genus exponebat rhetor, quumque totius quaestionis statum prodidissent, illam in partes diuidebant, et breuiter explicabant et dilucide, quo facto, ipsam aggrediebantur controuersiam, quum sibi aliquid ad excogitandum spatii sumissent. Verum non omni eodem tempore fuit eloquentiae species, nec eadem oratoriae ratio institutio- nis. Ante CICERONEM locos tractabant communes, eius aetate argumentum ex veritate petebant, quum modo in virtute praedicanda et vitio reprehendendo versarentur, modo ex historiarum monumentis, aut ex re, si qua forte recens accidisset, copiam sibi facerent dicendi laudando, vituperando, suadendo, dissuadendo, quae exercitationes CICERONIS tempore causae dictae sunt. Sed quum SENECA rhetor ingenio niteret, fictas sumebant lites, atque, quae nec facta fuissent, nec commode potuissent fieri, excogitabant, *πλασματα* has fictas causas nominabant, quas primus inuenisse traditur AESCHINES. ²⁾ In foro frequentes ac in iudiciis ipsum eloquentiae perdiscebant usum, ipsimet faciebant periculum et actione aliqua nobili eloquentiae speci-
men

1) sese sefellisse falsoque esse ostendit G. L. VOSSIVS in commentar. rhetor. pag. 28.

2) arceet ab scholis declamationes inutiles, quae non possunt accidere QVINCTILIANVS l. c. p. 980. Huc pertinet vocabulum scenae, quo auctor

dialogi de oratoribus utitur, et quod LIPSIVS ita interpretatur: Apposite scenas appellat loca, in quibus ficta illa et personata eloquentia exercetur, velut per lulum. Sicut in scena fictae personae, fictae res, sic in scholis fictae causae tradebantur.

men edebant. Sed iuvenes, qui eloquentiae operam dabant et iuri civili, causarum patrocinium apud centumuiros plerumque auspicabantur. PLINIVS a): ad hoc perpauci, cum quibus iuuet dicere, caeteri audaces atque etiam magna ex parte adolescentuli obscuro, a declamando huc transeunt, tam irreuerenter et temere, ut mihi ATTILIVS nosster expresse dixisse videatur, sic in foro pueros a centumuiralibus causis auspicari, ut ab HOMERO in scholis. Atque quum paucis tantarum clarum ingenium sit, ut possit emergere, nisi illi fautor commendatorque contingat, olim moris fuit, ut magnae auctoritatis viro, vel duce, vel comite, adolescens forum iniret, primamque susciperet causam, saltem auspicio et consiliis talis viri coepit ostendi in publico. Adolescentes nobiles accusarunt viros, quod rudimentum forensis operae non solum laudis gratia subibant, sed et accusanti et damnanti pecuniae, honores aut magistratus dabantur, quae habuisset reus. Hic modus aetate CICERONIS fuit sollemnissimus, qui ait b), sed quum sint plura causarum genera, quae eloquentiam desiderant, multique in nostra republica adolescentes et apud iudices et apud senatum, dicendo laudem adsecuti sunt, maxima admiratio est in iudiciis, quorum ratio duplex est, nam et ex accusatione et defensione constat. Quarum etsi laudabilior est defensio, tamen etiam accusatio probata per saepe est. Illustrior et splendidior erat accusatio, quae rei causa publicae, aut patrocini gratia, aut paternarum inimicitiarum suscipiebatur. In huiusmodi causis saepe tractabant res suas diuinitus, et magna vis animi, magnus impetus, magnus dolor vultu, gestu, digito significabatur. Magnum erat flumen, grauissimorum optimorumque verborum, erant integrae sententiae, verae, nouae, sine pigmentis, fucisque puerili, ut quibusdam non solum incendere iudicem, sed ipsi ardere viderentur.

Atque hoc modo P. FRANCIO auctore c), declamandi se studio exercebant, et ad veram eloquentiam viam sibi per hanc umbraticam muniebant graeci illi veteres ac romani, quod ab adolescentia incoatum,

a) ep. XIII. lib. II.

b) de officiis II, 14.

c) in orat. de ratione declamandi p. 9.

tum, nullo unquam tempore intermissum, tam bello, quam pace, tam in negotio, quam otio, princeps ille gentium populus, et eloquentiae non minus laude, quam bellica virtute clarissimus summa semper industria ac vigilantia excolebat. Nec enim iuvenile hoc tantum exercitium fuisse censendum est. Viri et viri principes illud sibi operae iniungebant, neque hoc declamandi unquam studium intermittebant.

VERVM fatis de hoc argumento, quamuis, haud inficior, adhuc plura de ritibus in declamationibus obseruatis promere possem ex QVINCTILIANO ^{d)}, SVETONIO ^{e)}, MANVTIO ^{f)}, SIGONIO ^{g)}, EARTHIO ^{h)}, CRESSOLIO ⁱ⁾, RVPERTO ^{k)}, VOSSIO ^{l)}, PROVTIO ^{m)}, FRANICIO ⁿ⁾, CLERICO ^{o)}, KRIEGKIO ^{p)}, WALCHIO ^{q)}. Tantum de hac simulata atque umbratica eloquentia, quam declamandi rationem vtilissimam pronunciat QVINCTILIANVS, atque ad eloquentiam efformandam prope solam sufficere dicit, vnum ex multis exempli loco proferam. Est ISAEVS, cuius eloquentiam PLINIVS ^{r)} eximie collaudat. Erat natione graecus, verum quantum valeret, ex eo patet, vt ab externa gente Romam rumor eius penetraret. Quantam eo, Romam perueniente atque ibi perorante, PLINIVS captus sit, ex eo apparet, quod NEPOREM ad eum audiendum inuitavit, saxeum ferreumque esse pronunciat, nisi hunc ISAEVM cognoscere concupiscat. Et quis ISAEVS fuit? adhuc scholasticus tantum, quo genere hominum nihil aut simplicius, aut sincerius, aut melius. Nos enim, ait, qui in foro

d) in institut. oratoriis variis in le-
cis.

e) de claris rhetor. cum eiusd. interpp.

f) de legg. romanis c. XXI.

g) de iudiciis lib. II. cap. VIII.

h) ad CLAVDIANVM p. 76.

i) in theat. rhetor. lib. III. III.

k) obseruat. ad VELLEI. PATERC. II.

43, p. 191.

l) de rhetor. natur. et instit. c. XVI.

p. 109.

m) obseruat. in CICERON. libr. orat.

n) de ratione declam. p. 6.

o) art. crit. vol. I. part. 2. c. 17.

p) de sophistar. eloquentia p. 83, de
inclarefc. mod. apud roman. p. 6.

q) in parerg. academ. p. 59. et in
diff. de gymnasiis litterariis veterum
roman. Ien. 1721.

r) ep. II. lib. III.

foro verisque litibus terimur, multum maliciae, quamvis nolimus, addiscimus. Schola et auditorium, ut ficta causa, ita res inermis, innoxia est, nec minus felix, senibus praesertim, etenim annum ISAEVS sexagesimum excessit. Atque ob hanc eloquentiam, quam ISAEVS in schola atque auditorio, non in foro exseruit, praestititque, eum disertissimum iudicavit PLINIVS, titulus, quo iureconsulti insigniti fuerunt, et de quo vberius c. f. WALCHIVS agit ¹⁾). Ex scholis, ex auditoriis, in fora, in iudicia scholastici nomen transit atque, auctore CONRINGIO ²⁾), codex theodosianus pariter atque iustinianeus hoc nomine ipsarummet causarum forensium patronum siue advocatum designare solet. Sed diualem hanc constitutionem I. pluribus exposuit GOTHOFREDVS ³⁾). Quare AVGVSTINVS ⁴⁾): Qui habent causam et volunt supplicare imperatori, quaerunt aliquem scholasticum iurisperitum, a quo sibi preces componantur, ne forte, si aliter petierint, quam oportet, non solum non impetrent, quod petunt, sed et poenam pro beneficio consequantur.

s) in iuriconsultore antecessore §. 27. pag. 101.

u) ad l. 2. C. Theod. de consuff. advocator.

f) in antiqu. academ. p. 203.

x) tract. 7. In Ioannem, conf. A. TRIBBECHOVIVM, l. c. p. 17.

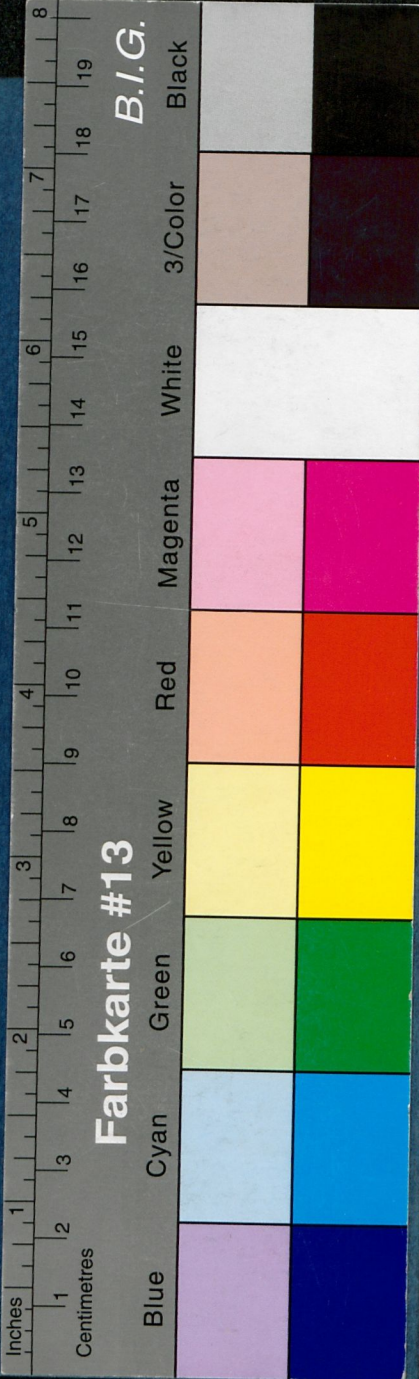

(x2393690)

Ka 1360

V I R O
 AMPLISSIMO IVRECONSVLTISSIMO
 DOCTISSIMOQVE
GOTTLOB CHRISTIANO
KLÜGEL

IVRIS VTIVSQVE DOCTORI
 IVRIDICI IN ACADEMIA VITEMBERGENSI ORDINIS
 ASSESSORI ORDINARIO ET VITEMBERGENSIS
 SENATVS SYNDICO

OCCASIONE ANNI QVINQVAGESIMI

Q V O

A. D. IIII. IAN. CIDI^oCCXXXVII

SVMMS IVRIVM HONORIBVS

DECORATVS EST

Ma 1860

IVRECONSVLTVM SCHOLASTICVM

GRATVLABVNDVS OFFERT

M. IO. CHRITIANVS MESSERSCHMID
 CIVICAE SCHOLAE RECTOR.

VITEMBERGAE

LITERIS CAROLI CHRISTIANI DÜRRII.

De Actorum scholae

